

Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση, Δια βίου Μάθηση: Θεωρία και Πράξη

Ενότητα 7: Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές
προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων

Γιώργος Κ. Ζαρίφης

Τμήμα Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

ΣΕΜΙΝΑΡΙΟ 7^ο

ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΕΣ, ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΣΤΗ ΜΑΘΗΣΗ ΕΝΗΛΙΚΩΝ

Τι σημαίνει ανθρωπισμός και πως συνδέεται με την εκπαίδευση ενηλίκων, Freire και το αίτημα της 'Εκπαίδευσης για Όλους', Gagné και η μάθηση μέσω της παρατήρησης, τα βασικά χαρακτηριστικά της εμπειρικής μάθησης (Dewey, Lewin, Piaget και Kolb), Knowles και ανδραγωγική θεωρία, Rogers και η σημασία της αυτο-αντίληψης στη μάθηση των ενηλίκων, Kanter και η μάθηση στον οργανισμό, Field-Belenky και φεμινιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενήλικων γυναικών.

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (1/82)

Η ανθρωπιστική εκπαίδευση ενηλίκων έχει τις βάσεις της στο κίνημα του ανθρωπισμού. Ευρύ φιλοσοφικό κύμα ο ανθρωπισμός αν θέλουμε να προσδιορίσουμε την ύπαρξή του χρονικά θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι τόσο παλιό όσο ο ανθρώπινος πολιτισμός και τόσο σύγχρονο όσο ο 21^{ος} αιώνας. Οι ρίζες του βρίσκονται στην αρχαία Κίνα, Ελλάδα και Ρώμη αλλά οι ιδέες του έχουν επιβιώσει μέχρι τις μέρες μας καθώς υπήρξαν και διαστήματα στην ιστορία των ιδεών που του έδωσαν κυρίαρχη θέση.

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (2/82)

ΠΟΙΕΣ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΥ

- **Ο άνθρωπος είναι από τη φύση του καλός.** Η καλοσύνη περιγράφεται – στα πλαίσια του ανθρωπισμού - σα μια φυσική ροπή η οποία δικαιολογεί και τους αγώνες του ανθρώπου για την κατάκτησή της. Μεγαλώνοντας στο κατάλληλο περιβάλλον που θα συντελέσει στην καλλιέργεια των έμφυτων χαρακτηριστικών του, ο άνθρωπος μπορεί να καταστεί ωφέλιμος για τον εαυτό του και το κοινωνικό σύνολο.

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (3/82)

- **Ελευθερία και αυτονομία.** Ο άνθρωπος είναι πραγματικά ελεύθερη ύπαρξη. Η συμπεριφορά του δεν καθορίζεται από εξωτερικές δυνάμεις, οι αποφάσεις του είναι αποτέλεσμα της προσωπικής του επιλογής. Αυτό βέβαια δε σημαίνει πως η συμπεριφορά είναι ολότελα ανεξέλεγκτη και ανεπηρέαστη από το περιβάλλον. Επηρεάζεται και από το περιβάλλον – φυσικό και κοινωνικό - ακόμα και από την προσωπική ιστορία του καθενός, αυτό που ονομάζουμε βιογραφία. Πάντοτε όμως είναι αυτός που τελικά κάνει τις επιλογές τους. Όπως και να 'χει μόνος του αποφασίζει και δρα προκειμένου να επιφέρει αλλαγές.

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (4/82)

- **Ατομικότητα και δυναμικότητα.** Η μοναδικότητα και η ατομικότητα του κάθε ανθρώπου αναγνωρίζεται και αξιολογείται. Για αυτό και στα πλαίσια του ανθρωπισμού επισημαίνεται ότι η συμπεριφορά κανενός δεν είναι προβλέψιμη. Όσον αφορά τη δυναμική του κάθε ατόμου, ο ανθρωπισμός καταθέτει την απεριόριστη πίστη του στον άνθρωπο και πιστεύει πως η ανθρώπινη ύπαρξη έχει δύναμη για να πετύχει ποιοτική ζωή, να επιλύσει τα προβλήματά και να συντελέσει στην εξέλιξη των ατόμων προκειμένου να γίνουν όσο το δυνατό καλύτερα άτομα. Η διαίσθηση και τα συναισθήματα είναι σημαντικές συνιστώσες της προσωπικότητας ενός ατόμου.

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (5/82)

- Η αυτοαντίληψη και ο εαυτός. Ο ανθρωπισμός δέχτηκε κριτική γιατί ασχολήθηκε εκτενέστερα με το «εγώ». Αυτό δε σημαίνει ότι πρόκειται για μια εγωκεντρική θεωρία που παρακινεί τα άτομα να εστιάζουν στον εαυτό τους και να αποκλείουν τους υπόλοιπους. Αντίθετα το κίνημα προβάλλει την ανάγκη της εργασίας για το καλό της ανθρωπότητας, γενικά, αλλά ταυτόχρονα τονίζει την υποκειμενικότητα του κάθε ατόμου, αυτό που πραγματικά είναι το κάθε άτομο. Η αυτοαντίληψη, η εικόνα που έχει ο άνθρωπος για τον εαυτό του, ρυθμίζει τη συμπεριφορά και έχει μεγάλη επίδραση στην ικανότητα ενός να αναπτύσσεται.

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (6/82)

- **Αυτοενεργοποίηση-Διαπίστωση του δυναμικού.** Στόχος του ανθρωπισμού και μια από τις ανάγκες του ανθρώπου σύμφωνα και με την ιεραρχία των αναγκών κατά το Maslow είναι η ικανότητα να διαπιστώνει ο άνθρωπος τις δυνατότητές του. Η αυτοενεργοποίηση ικανοποιεί την επιθυμία του ανθρώπου για ολοκλήρωση, για να γίνει αυτό που έχει τη δυνατότητα να γίνει.

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (7/82)

- **Αντίληψη (ή διαίσθηση).** Ο κάθε άνθρωπος αντιλαμβάνεται την πραγματικότητα με το δικό του τρόπο και όχι απαραίτητα όπως πραγματικά είναι. Η έννοια της «αντίληψης» είναι λέξη - κλειδί του ουμανισμού. Η προσωπική αντίληψη είναι αυτή που παράγει τα συναισθήματα, τα πιστεύω, τις αξίες και καθορίζει τη στάση και τη συμπεριφορά των ανθρώπων.

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (8/82)

- **Υπευθυνότητα και ανθρωπιά.** Ο ανθρωπισμός δίνει έμφαση στην ατομικότητα και στην αυτονομία του προσώπου που κουβαλά μια δυνατή αίσθηση υπευθυνότητας και απέναντι στον εαυτό του και στους άλλους ανθρώπους. Με το να γίνονται καλύτερα άτομα οι άνθρωποι – και όταν λέμε καλύτερα εννοούμε πιο ηθικά και πιο ελεύθερα, με συνείδηση - συνεισφέρουν στη βελτίωση της ανθρωπότητας. Η προσπάθεια λοιπόν του καθενός να βελτιώσει τον εαυτό του, να τον αναπτύξει, δε σημαίνει πως υποκινείται από την επιθυμία της προσωπικής ευημερίας και ολοκλήρωσης σε βάρος του κοινωνικού συνόλου. Ο άνθρωπος είναι ον κοινωνικό και χρειάζεται τους άλλους για να καλύψει τις ανάγκες της αγάπης, της αναγνώρισης, του αισθήματος. Βελτιώνοντας τον εαυτό του δε σημαίνει ότι οδηγείται στην απομόνωση, αντίθετα αυτή η βελτίωση των μεμονωμένων ατόμων βοηθά όλο το σύνολο, όλη την ανθρωπότητα.

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (9/82)

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΗΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ

- Οι ιδέες και οι αξίες του ανθρωπισμού διαπερνούν την εκπαιδευτική σκέψη καθώς η τελευταία επηρεάζεται από τις θεωρίες των ανθρωπιστών ψυχολόγων.
- Η ανθρωπιστική ψυχολογία εμφανίστηκε κατά τη δεκαετία του 1960 και εξελίχτηκε σε κίνημα που δημιουργήθηκε για να συμβάλει στην πληρέστερη κατανόηση του ατόμου. Βρήκε έρεισμα στο ότι υπάρχουν στοιχεία του ανθρώπου που δεν μπορούν να μελετηθούν στο εργαστήριο σε πειραματικές συνθήκες και ούτε μπορεί κάποιος να εξαγάγει συμπεράσματα για αυτά στηριζόμενος σε στατιστικά δεδομένα, εξαιτίας της πολυπλοκότητας της ζωής, της αβεβαιότητας, της αστάθειας, της μοναδικότητας της αντίδρασης του κάθε ατόμου.

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (10/82)

ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Κεντρικές έννοιες στην ανθρωπιστική
εκπαίδευση είναι οι έννοιες της
*ελευθερίας, της αυτονομίας, της
εμπιστοσύνης, της δραστηκής
συνεργασίας, της συμμετοχής και
της αυτοκατευθυνόμενης μάθησης.*

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (11/82)

ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΕΝΗΛΙΚΩΝ

- Ο **εκπαιδευτής** είναι αυτός που διευκολύνει τη διαδικασία της μάθησης.
- Ο **εκπαιδευόμενος** οδηγείται σταδιακά στη γνώση μέσα από την προσωπική του ενεργοποίηση.
- Σκοπός της εκπαίδευσης είναι η ανάπτυξη ατόμων που είναι ανοιχτά στη **συνεχή αλλαγή** και στη συνεχή μάθηση και που μάχονται για την αξιοποίηση των δυνατοτήτων τους.
- Εστιάζει στην **ατομικότητα** του μαθητευόμενου και όχι στο σώμα των πληροφοριών που θα μπορούσε να παρέχει.

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (12/82)

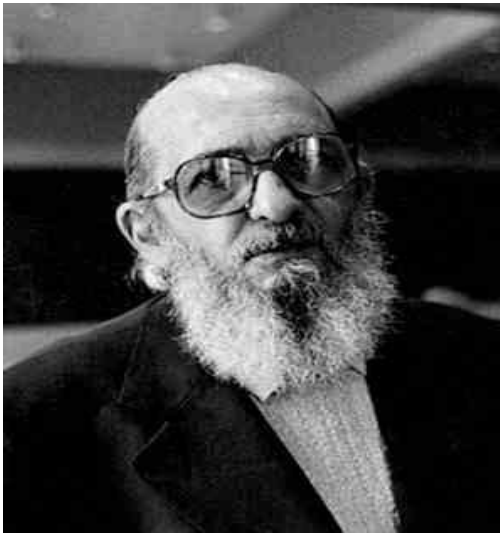
Η ανθρωπιστική εκπαίδευση γενικότερα- και αυτή των ενηλίκων πιο συγκεκριμένα, γιατί αφορά άτομα που απομακρύνθηκαν από την τυπική εκπαίδευση και οι ανάγκες τους διαφέρουν - παρουσιάζει συμβατότητα με τις **δημοκρατικές αξίες**. Επιδιώκει την καλύτερη ανάπτυξη της ατομικότητας και την προώθηση καλύτερης ζωής, πράγμα που αποδεικνύει το σεβασμό στην ανθρώπινη προσωπικότητα και στην ανθρώπινη ζωή γενικότερα. Σ' αυτό συντελεί και το γεγονός ότι λαμβάνει υπόψη της τις πραγματικές ανάγκες των ανθρώπων και τις συναντά την ώρα που αυτές υπάρχουν. Και μέσα από το κλίμα άνεσης ανάμεσα στον εκπαιδευτή και τον εκπαιδευόμενο και την ιδιότητα του πρώτου ως διευκολυντή της μάθησης και όχι ως κριτή ή εξεταστή προάγει τη συνεργασία και την επικοινωνία.

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (13/82)

Ο PAULO FREIRE ΚΑΙ ΤΟ ΑΙΤΗΜΑ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΓΙΑ ΟΛΟΥΣ

Εικόνα 1:
Paulo Freire

Ο Freire με βάση τη θεωρία του θεωρήθηκε ριζοσπαστικός, γιατί επιδίωκε μέσα από τη χρήση της εκπαίδευσης την κοινωνική, πολιτική και οικονομική αλλαγή της κοινωνίας. Πρόκειται για μια θεωρία που δίνει βαρύτητα στην πολιτική συνειδητοποίηση που εγείρει τη δράση. Θεωρήθηκε και ανθρωπιστής γιατί άξονας της αλλαγής είναι ο άνθρωπος, η καλλιέργεια της κριτικής του ικανότητας και η εξανθρώπισή του δηλαδή η ολοκλήρωσή του. Μέσα απ' όλη την εκπαιδευτική διαδικασία ο Freire ισχυρίζεται ότι θα επιτευχθεί η εξανθρώπιση, που είναι η ολοκλήρωση του ανθρώπου, που αφορά την κάλυψη όλων των αναγκών του που πηγάζουν από τις υποστάσεις του.

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (14/82)

Το αίτημα της ανάγκης για **εκπαίδευση για όλους** εκφράζει την ανάγκη της διαπαιδαγώγησης του συνόλου του πληθυσμού προκειμένου να επιτευχθεί η απελευθέρωσή του από το δυνάστη – καταπιεστή του. Ο καταπιεζόμενος λαός είναι κατά κύριο λόγο ο αναλφάβητος, καταπιεζόμενοι όμως είναι και όλοι όσοι έχουν απορροφηθεί και αφομοιωθεί από την ‘κουλτούρα της σιωπής’ που τους έχει επιβληθεί.

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (15/82)

Κυρίαρχη έννοια στο έργο του Freire είναι αυτή της **εξανθρώπισης**. Από τη στιγμή που μιλά για εξανθρώπιση γίνεται αυτόματα αποδεκτό το γεγονός της **απανθρώπισης**, η οποία αντιμετωπίζεται όχι σαν μια απλή οντολογική δυνατότητα – δηλαδή δεν είναι κάτι που απλά θεωρείται πιθανόν να συμβεί στα πλαίσια της ανθρώπινης ύπαρξης – αλλά και σαν ιστορική πραγματικότητα – δηλαδή υποστηρίζει ότι πραγματικά έχει συμβεί.

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (16/82)

Η **απανθρώπιση** δεν είναι η μοίρα του ανθρώπου, ούτε η φυσική του τάση, περιέρχεται όμως σ' αυτή την κατάσταση ο εξαιτίας της αδικίας που υπάρχει και η οποία εκφράζεται μέσα από τη **βία** των καταπιεστών που απανθρωπίζουν τους καταπιεσμένους. Έτσι χάνεται η προοπτική του εξανθρωπισμού για τον άνθρωπο για την οποία όμως δε σταματά να παλεύει. Ο αγώνας του είναι αγώνας για ελευθερία και δικαιοσύνη και μέσα απ' αυτόν τον αγώνα προσπαθεί να ανακτήσει τη χαμένη ανθρωπιά.

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (17/82)

Κατά τον Freire ο αγώνας αυτός είναι ιδιαίτερα δύσκολος. Και οι δυνάστες και οι καταδυναστευόμενοι δεν απολαμβάνουν την ελευθερία. Τον ανθρωπιστικό ρόλο του απελευθερωτή τον αναλαμβάνουν **οι καταπιεζόμενοι**. Θέλουν να ελευθερώσουν τον εαυτό τους αλλά και τους δυνάστες τους. Ακούγεται αντιφατικό αλλά στην πραγματικότητα είναι μια καθαρά ανθρωπιστική στάση. Οι δυνάστες αδυνατούν να αναλάβουν αυτό το ρόλο γιατί έχουν εξουσία, εξουσία να αρπάζουν, να εκμεταλλεύονται και αυτό τους καθιστά αδύναμους, γίνονται έρμαιο της εξουσίας τους και της δύναμής τους. Σε τούτη την εξουσία δε βρίσκουν λοιπόν τη δύναμη να ελευθερώσουν ούτε τους καταπιεζόμενους, ούτε τους εαυτούς τους.

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (18/82)

Ο Freire δίνει την εικόνα του καταπιεζόμενου μέσα από την περιγραφή της σχέσης του με τον καταπιεστή. Βασικό στοιχείο ανάμεσά τους είναι η **εντολή**. Ο δυνάστης δίνει την εντολή με την οποία καθοδηγεί τη συνείδηση του καταδυναστευόμενου. Η **εντολή** αντιπροσωπεύει την επιβολή της γνώμης ενός πάνω στη γνώμη του άλλου, μετασχηματίζοντας τη συνείδηση του ανθρώπου που προστάζεται σε συνείδηση ανθρώπου που συμφωνεί με τη συνείδηση αυτού που προστάζει. Έτσι καθοδηγείται ο καταπιεζόμενος και ακολουθεί τις κατευθυντήριες γραμμές του δυνάστη.

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (19/82)

Ο πρώτος εσωτερικεύει την εικόνα του δεύτερου καθώς υιοθετεί την καθοδήγησή του, εθίζεται σ' αυτήν την κατάσταση της χειραγώγησης και φτάνει στο σημείο να φοβάται την ελευθερία. Τον τρομάζει η ιδέα του να βγει έξω από τα «διατεταγμένα» γιατί προϋποθέτει ευθύνη και αυτονομία άρα προϋποθέτει συνείδηση ανεξάρτητη και όχι προσκολλημένη σ' έναν καταπιεστή.

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (20/82)

Η ανεξαρτησία, η ελευθερία είναι ένα ιδανικό που βρίσκεται μέσα στον άνθρωπο και αποκτιέται με την πάλη, δεν δίνεται δωρεάν. Επιδιώκεται επίμονα και υπεύθυνα. Είναι η απαραίτητα προϋπόθεση για να αρτιωθεί, για να **ολοκληρωθεί** ο άνθρωπος.

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (21/82)

Για να απαλλαγούν απ' αυτήν την καταπίεση πρέπει να υψωθούν πάνω απ' αυτή και να στραφούν εναντίον της. Αυτό γίνεται μέσα από την **πράξη**, το στοχασμό δηλαδή και τη δράση για την αλλαγή του κόσμου.

Σε πρώτη φάση είναι απαραίτητο **να ανακαλυφθούν οι αιτίες που προκαλούν την καταπίεση**. Απαιτείται κριτικό πνεύμα και για την ανακάλυψη των αιτιών και για να λειτουργήσουν οι άνθρωποι μεταμορφωτικά προκειμένου καταπολεμώντας τις αιτίες να δημιουργήσουν μια νέα κατάσταση που θα τους βοηθήσει να φτάσουν σε πληρέστερο ανθρωπισμό.

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (22/82)

Βασική έννοια στο έργο του Freire είναι αυτή της **κριτικής συνειδητοποίησης**. Με την κατάκτησή της ο άνθρωπος θα καταφέρει να προσπελάσει τον ανθρωπισμό. Επιχειρώντας έναν ορισμό θα μπορούσαμε να πούμε ότι η κριτική συνειδητοποίηση έχει σχέση με το να μαθαίνει κανείς και να αντιλαμβάνεται τις κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές αντιφάσεις και να αντιμάχεται τα καταπιεστικά στοιχεία της πραγματικότητας. Η αφύπνιση της κριτικής συνείδησης οδηγεί στην έκφραση της κοινωνικής δυσαρέσκειας ακριβώς γιατί αυτή η δυσαρέσκεια αντικατοπτρίζει και προκαλείται από μια καταπιεστική κατάσταση.

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (23/82)

Η κριτική συνειδητοποίηση είναι έννοια συναφής με την **αποκωδικοποίηση** η οποία βρίσκεται στον αντίποδα της έννοιας της «**κωδικοποίησης**». Η κωδικοποίηση κατά το Freire παρουσιάζει μια υπαρξιακή κατάσταση που τη βιώνουν καθημερινά οι εργαζόμενοι, αλλά που δεν τη γνωρίζουν σ' όλο της το βάθος. Αυτό σημαίνει ότι νιώθουν κάποια δυσaréσκεια, αλλά δεν αντιλαμβάνονται επακριβώς τις ρίζες αυτής της δυσaréσκειας, τις πηγές της.

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (24/82)

Η αποκωδικοποίηση είναι
μια πράξη γνώσης που
επιτρέπει τη «διείσδυση»
στην πραγματικότητα.

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (25/82)

Η αποκωδικοποίηση ακολουθεί τα παρακάτω στάδια:

- το πρώτο στάδιο είναι η περιγραφή των στοιχείων που συνθέτει το σύνολο της κωδικοποίησης,
- ακολουθεί το δεύτερο στάδιο, όπου η συνείδηση θεμελιώνει τις σχέσεις της με το αντικείμενο που εξετάζει,
- το Υποκείμενο τώρα κοιτάζει την κατάσταση ως δόμημα, όπου τα διάφορα στοιχεία είναι στενά συνυφασμένα σε ένα ενιαίο σύνολο,
- καθώς η κριτική αντίληψη προχωρεί, το Υποκείμενο πετυχαίνει την κριτική ανάλυση της κωδικοποιημένης κατάστασης.

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (26/82)

Η «ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ» ΑΝΤΙΛΗΨΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Η κατάσταση της ανελευθερίας ενισχύεται και από τον τρόπο μεταβίβασης της γνώσης, ο οποίος εδραιώνει την εικόνα των μαθητών ως παθητικών αποδεκτών της. Ο χαρακτήρας της σχέσης ανάμεσα στο εκπαιδευτή και τον εκπαιδευόμενο χαρακτηρίζεται αφηγηματικός. Το Υποκείμενο δηλαδή ο εκπαιδευτής αφηγείται και τα Αντικείμενα δηλαδή οι μαθητές υπομονετικά ακούνε.

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (27/82)

Προσλαμβάνουν ένα πλήθος γνώσεων τις αποστηθίζουν και η εκπαίδευση γίνεται κατ' αυτόν τον τρόπο μια πράξη αποταμίευσης και είναι η μόνη επιτρεπόμενη πράξη από την πλευρά των μαθητών. Αυτή είναι η «τραπεζική» αντίληψη της εκπαίδευσης. Η σφαίρα δράσης που επιτρέπεται στους μαθητές περιορίζεται στο να δέχονται, να καταχωρούν και να αποταμιεύουν τις καταθέσεις του δασκάλου.

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (28/82)

Η αντίληψη αυτή που αντανακλά το καταπιεστικό σχολείο και κατά συνέπεια την καταπιεστική κοινωνία ενδυναμώνεται και νομιμοποιείται από το παρακάτω πλέγμα σχέσεων:

- **A.** ο εκπαιδευτής διδάσκει και οι μαθητές διδάσκονται.
- **B.** ο εκπαιδευτής τα ξέρει όλα και οι μαθητές δεν ξέρουν τίποτα.
- **Γ.** ο εκπαιδευτής σκέφτεται και οι μαθητές είναι αντικείμενα της σκέψης του.
- **Δ.** ο εκπαιδευτής ομιλεί και οι μαθητές ακούν πειθήνια το εκπαιδευτή.
- **Ε.** ο εκπαιδευτής εφαρμόζει πειθαρχικά μέτρα και οι μαθητές υφίστανται τα μέτρα.

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (29/82)

- **Στ.** ο εκπαιδευτής προτείνει και επιβάλλει την κρίση του, και οι μαθητές συμμορφώνονται σ' αυτήν.
- **Ζ.** ο εκπαιδευτής δρα και οι μαθητές έχουν την ψευδαίσθηση πως δρουν μέσα από τη δράση του δασκάλου.
- **Η.** ο εκπαιδευτής καθορίζει το πρόγραμμα της διδακτέας ύλης και οι μαθητές (που ούτε καν ρωτήθηκαν) προσαρμόζονται σ' αυτό.
- **Θ.** ο εκπαιδευτής συγχέει την αυθεντία της γνώσης με τη δική του επαγγελματική αυθεντία, που την αντιπαραθέτει στην ελευθερία των μαθητών.
- **Ι.** ο εκπαιδευτής είναι το υποκείμενο της διαδικασίας της μάθησης ενώ οι μαθητές είναι απλά αντικείμενα.

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (30/82)

Από τις παραπάνω προτάσεις που με λίγα λόγια περιγράφουν τη σχέση των μαθητών με το εκπαιδευτή άρα το ρόλο τους μέσα στην εκπαιδευτική διαδικασία, μπορεί να συνάγει κάποιος ότι η τραπεζική αντίληψη για τη γνώση έχει τη δυνατότητα να οδηγεί σε ελαχιστοποίηση και εκμηδένιση κάποιες φορές της δημιουργικής δύναμης των μαθητών και κατά συνέπεια την αδυναμία ανάπτυξης της κριτικής τους συνείδησης. Αυτή η κατάσταση εξυπηρετεί τα συμφέροντα των καταπιεστών γιατί ενισχύουν τη διαμόρφωση προσωπικοτήτων που δεν έχουν τη δυνατότητα να λειτουργήσουν σα μεταπλάστες αυτού του κόσμου.

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (31/82)

Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΩΣ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ FREIRE

Για τον Freire **δεν υπάρχει ουδέτερη παιδευτική διαδικασία**. Η παιδαγωγική επέμβαση είτε λειτουργεί σαν όργανο που διευκολύνει την αφομοίωση της νέας γενιά μέσα στη λογική της υπάρχουσας τάξης, του τρέχοντος συστήματος και την προσαρμογή σ' αυτό (με λίγα λόγια λειτουργεί ώστε να αναπαράγει την κατεστημένη τάξη) ή μπορεί να γίνει «άσκηση ελευθερίας» (με την έννοια ότι θα βοηθήσει στην υιοθέτηση κριτικής στάσης προκειμένου να αρθεί το καθεστώς της καταπίεσης). Η εκπαίδευση λειτουργεί ή με στόχο την εξημέρωση του ανθρώπου ή με στόχο την κατάκτηση της ελευθερίας.

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (32/82)

Η «ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΖΟΥΣΑ» ΑΝΤΙΛΗΨΗ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ FREIRE

Η προβληματίζουσα εκπαίδευση είναι αυτή που βοηθά τη διαδικασία της απελευθέρωσης και βρίσκεται στον αντίποδα της τραπεζικής εκπαίδευσης. Δεν προσπαθεί να προσαρμόσει τον εκπαιδευόμενο στην πραγματικότητα απονεκρώνοντας τη δημιουργικότητά του και την κριτική του σκέψη, αντίθετα επιχειρεί να αποκαλύψει την πραγματικότητα, να φέρει το εκπαιδευόμενο αντιμέτωπο με τα προβλήματα προκειμένου να δώσει λύσεις σ' αυτά. Να τα κατανοήσει, να τα αντιμετωπίσει κριτικά και βαθμιαία να φτάσει στο σημείο να αναγνωρίσει τον εαυτό του συνυπεύθυνο και αρμόδιο να τα επιλύσει.

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (33/82)

ΒΑΣΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ ΤΟΥ PAULO FREIRE

- Η εκπαίδευση δεν είναι μία ουδέτερη διαδικασία. Είναι είτε σχεδιασμένη για να διευκολύνει την ελευθερία ή είναι ‘εκπαίδευση για κυριαρχία’.
- Η αντικειμενικοποιημένη κουλτούρα μεταφέρεται στο άτομο μόνο μέσω της συνεχούς κοινωνικοποίησης.
- Η κατασκευή της πραγματικότητας εμπεριέχεται στη γλώσσα. Οι μάζες έχουν υποστεί την επιβολή μίας πραγματικότητας η οποία είναι άσχετη με την πολιτιστική τους κληρονομιά.
- Σημαντικότητα του διαλόγου μεταξύ του εκπαιδευόμενου και του εκπαιδευτή.
- Ενσυνείδηση είναι η κριτική και διαρκής διαδικασία μέσω της οποίας ο καταπιεζόμενος ανακαλύπτει του μύθους που τον εξαπατούν και οι οποίοι συμβάλλουν στη συνέχιση της καταπίεσής του.

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (34/82)

ΒΑΣΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ ΤΟΥ JACK MEZIOROW

Συγκεκριμένα για τον Mezirow:

1. Η μάθηση είναι το αποτέλεσμα της αποτίμησης της εμπειρίας μας. Με βάση το παραπάνω σκεπτικό το άτομο κάνει τις παρακάτω λειτουργίες:
  - Δίλημμα αποπροσανατολισμού.
  - Αυτό-εξέταση.
  - Κριτική αξιολόγηση και αίσθημα αποξένωσης.
  - Συσχέτιση δυσαρέσκειας με εμπειρίες άλλων.

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (35/82)

- Αναζήτηση εναλλακτικών τρόπων δράσης.
- Ανάπτυξη και ενίσχυση της αυτοπεποίθησης με νέους τρόπους συμπεριφοράς.
- Σχεδιασμός τρόπου δράσης.
- Απόκτηση γνώσης με σκοπό την εφαρμογή σχεδίων.
- Πειραματισμοί με νέους ρόλους.
- Επανένταξη στην κοινωνία.

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (36/82)

2. Υπάρχουν διαφορετικά επίπεδα αποτίμησης της ανθρώπινης εμπειρίας τα οποία είναι πιο πιθανό να εμφανιστούν στον ενήλικο. Αυτά είναι:
- *Αναστοχαστική λειτουργία*: επίγνωση συγκεκριμένου τρόπου σκέψης, ερμηνείας, συμπεριφοράς.
  - *Συναισθηματική αναστοχαστική λειτουργία*: επίγνωση του πως αισθάνεται το άτομο σχετικά με ό,τι γίνεται αντικείμενο σκέψης, ή σχετικά με ό,τι γίνεται αντικείμενο αντίδρασης.
  - *Διαφοροποιητική αναστοχαστική λειτουργία*: αποτίμηση της ισχύος της αντίληψης.

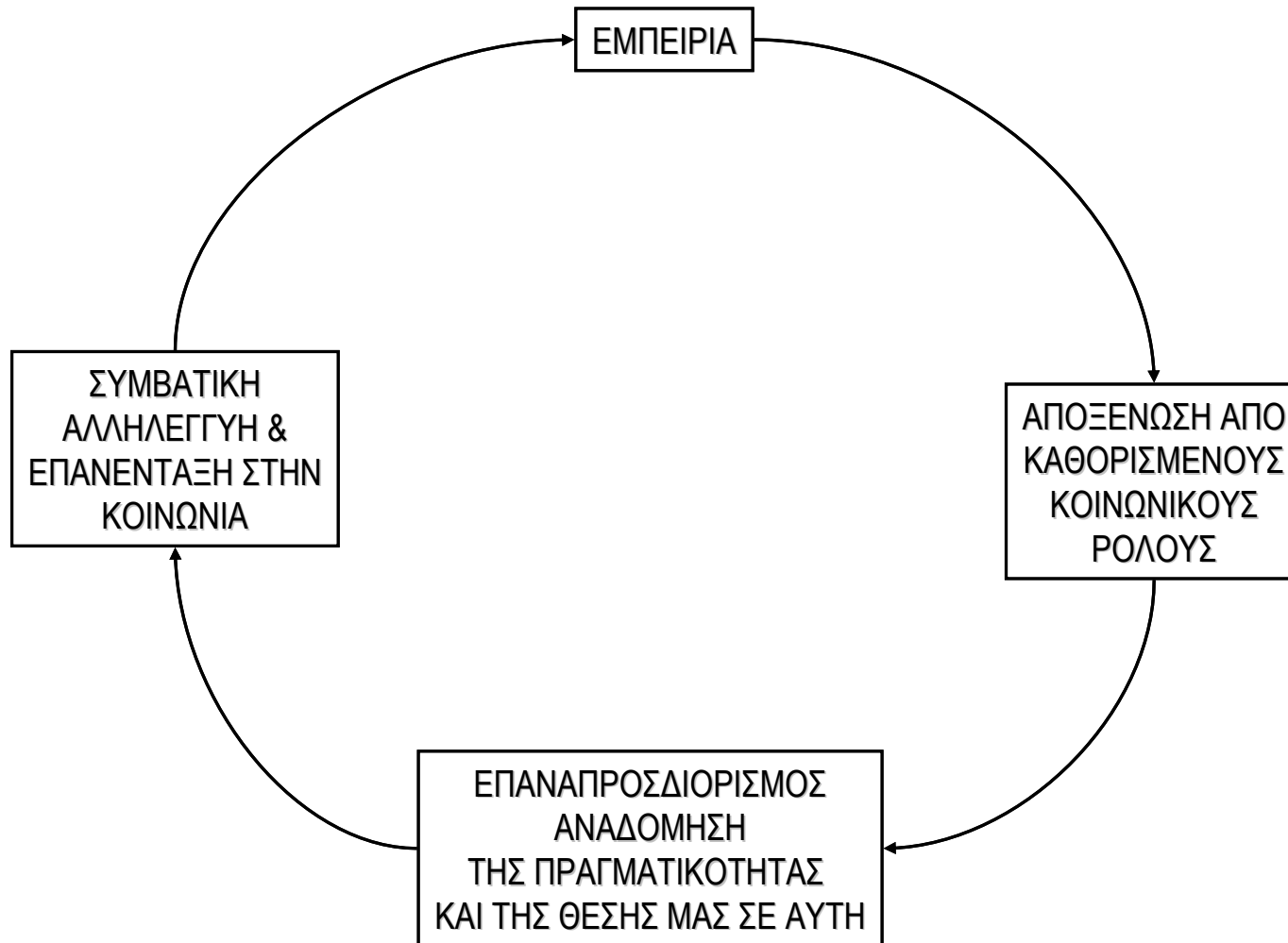

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (37/82)

- *Κριτική αναστοχαστική λειτουργία*: επίγνωση της αξίας των επικείμενων ή ανειλημμένων αποφάσεων.
- *Θεμελιώδης αναστοχαστική λειτουργία*: έλεγχος του κατά πόσο οι αντιλήψεις μας είναι επαρκείς.
- *Ψυχογενής αναστοχαστική λειτουργία*: αναγνώριση της πιθανότητας να παίρνουμε βιαστικές αποφάσεις στηριζόμενοι σε περιορισμένο αριθμό πληροφοριών.
- *Θεωρητική αναστοχαστική λειτουργία*: αναγνώριση του γιατί ένα σύνολο αντιλήψεων είναι πιο κατάλληλο από ένα άλλο για να εξηγήσει την προσωπική εμπειρία.

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (38/82)

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (39/82)

ΒΑΣΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ ΤΟΥ

ROBERT M. GAGNĒ

- *Ανίχνευση/Μάθηση μέσω της παρατήρησης (κλασική διευθέτηση της μάθησης ως διαδικασία μέσω της οποίας δημιουργούνται εξελίσσονται και μεταλλάσσονται οι νοοτροπίες μας, οι διαθέσεις μας και οι στάσεις μας).*
- *Μάθηση μέσω της σχέσης ερεθίσματος-αντίδρασης (η αντίδραση καθορίζεται από την επιβράβευση).*
- *Σύνδεση κινητικής και λεκτικής αντίδρασης (κινητικής δεξιότητες και μάθηση από μνήμης).*

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (40/82)

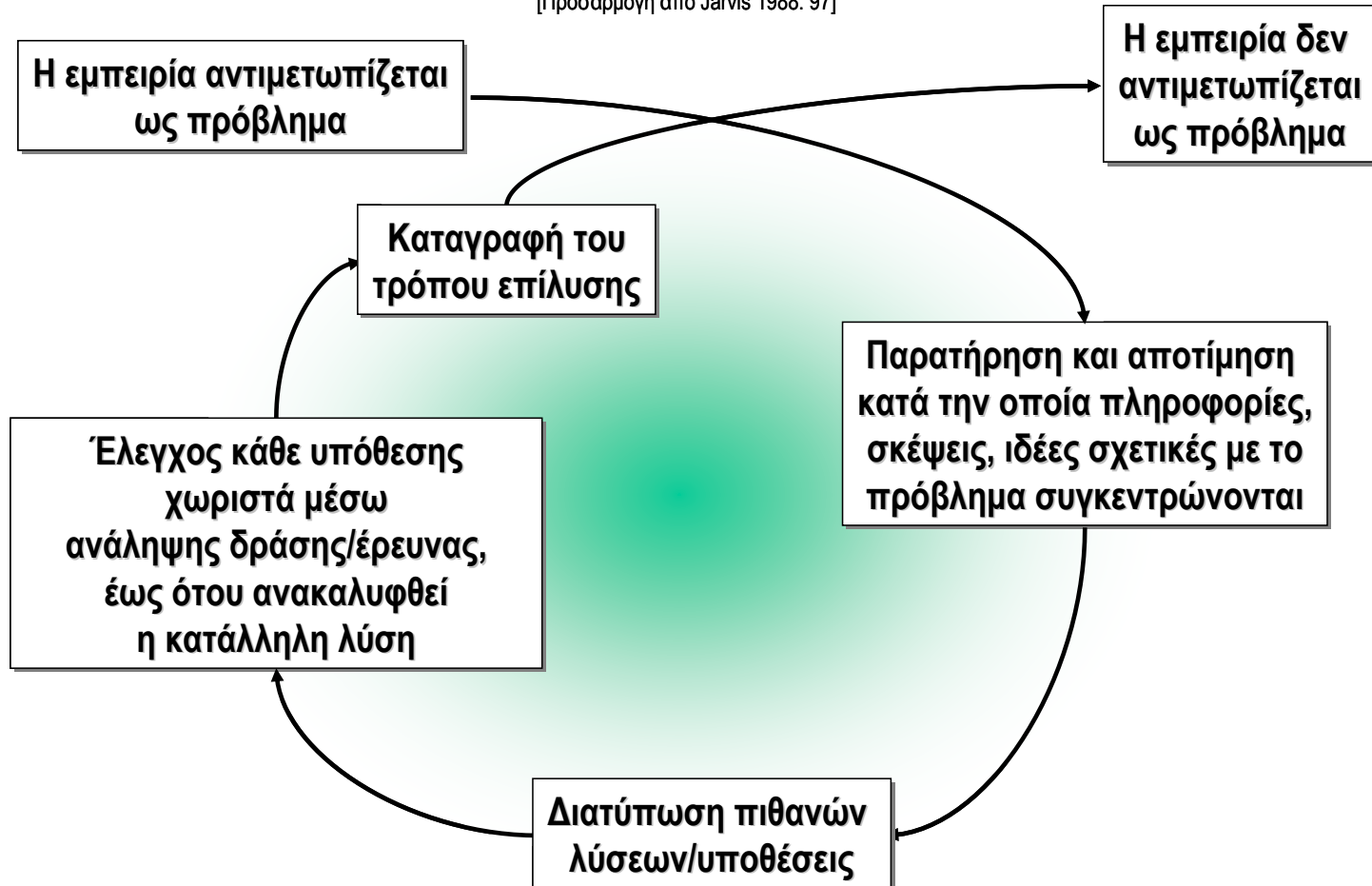
- *Πολλαπλή διαφοροποίηση* (πνευματικές δεξιότητες και επιλογή των κατάλληλων φαινομένων και της σύνδεσής τους με τα κατάλληλα γεγονότα μέσω της ταξινόμησης/κατηγοροποίησης εμπειριών, γεγονότων, κλπ.).
- *Μάθηση εννοιών* (σύνδεση εννοιών μεταξύ τους).
- *Μάθηση κανόνων* (αντίδραση σε καταστάσεις και γεγονότα βάσει συγκεκριμένων συμπεριφορών).
- *Επίλυση προβλημάτων* (συμβαίνει όταν ο εκπαιδευόμενος ανατρέχει στους κανόνες που έμαθε για να βρει μία απάντηση σε μία προβληματική κατάσταση).

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (41/82)

Ο κύκλος επίλυσης προβλήματος κατά τον Gagne

[Προσαρμογή από Jarvis 1988: 97]

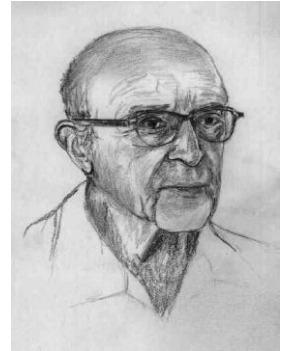

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (42/82)

ΒΑΣΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ ΤΟΥ

CARL ROGERS

- Οι άνθρωποι έχουν μία φυσική δυνατότητα για μάθηση.
- Η σημαντική μάθηση επιτυγχάνεται όταν ο εκπαιδευόμενος αντιλαμβάνεται τη σχέση του με το αντικείμενο μάθησης.
- Η μάθηση ενέχει αλλαγή στο τρόπο αυτό-οργάνωσης και αυτό-αντίληψης.
- Η μάθηση η οποία απειλεί της αυτό-αντίληψη γίνεται πιο εύκολα αντιληπτή όταν οι εξωτερικές απειλές είναι ελάχιστες.
- Η μάθηση συμβαίνει όταν ο εκπαιδευόμενος δεν απειλείται.
- Μεγάλο μέρος της σημαντικής μάθησης επιτυγχάνεται μέσω της πρακτικής εξάσκησης.

Εικόνα 3:
Carl Ransom
Rogers

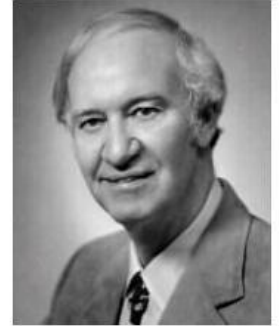
Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (43/82)

- Η μάθηση διευκολύνεται όταν ο εκπαιδευόμενος συμμετέχει υπεύθυνα στη μαθησιακή διαδικασία.
- Η αυτο-μόρφωση ενέχει το δυναμικό όλου του ατόμου (πνευματικό και οργανικό).
- Η ανεξαρτησία, η δημιουργικότητα και η αυτο-διάθεση διευκολύνονται όταν διευκολύνεται και η αυτο-κριτική και η αυτο-αξιολόγηση.
- Μεγάλο μέρος της κοινωνικά χρήσιμης μάθησης είναι η μάθηση της διαδικασίας της μάθησης και η διατήρηση ειλικρίνειας απέναντι στην εμπειρία, ώστε η διαδικασία αλλαγής να ενσωματωθεί αβίαστα στον εαυτό.

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (44/82)

Η ΑΝΔΡΑΓΩΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥ MALCOLM KNOWLES

Εικόνα 2:
Malcolm Knowles

Ανθρωπιστική οριοθέτηση που ταίριαζε απόλυτα στην εκπαίδευση ενηλίκων υιοθετήθηκε από Knowles. Προσπάθησε να μεταφράσει τους ανθρωπιστικούς στόχους σε ένα θεωρητικό πλαίσιο για τους εκπαιδευτές ενηλίκων. Ο Knowles είναι γνωστός για την έμφαση στην ανδραγωγική θεωρία. Οι απόψεις του συζητήθηκαν ευρύτατα από τα τέλη της δεκαετίας του '60 έως τις αρχές της δεκαετίας του '90.

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (45/82)

Η Ανδραγωγική, η τέχνη και η επιστήμη του να βοηθάς τους ενήλικες να μάθουν, μπορεί να αντιπαρατεθεί με την παιδαγωγική, την εκπαίδευση των παιδιών, δήλωσε αρχικά ο Knowles. Τελικά κατέληξε ότι είναι κάτι περισσότερο από το να βοηθάς τους ενήλικες να μάθουν. Σημαίνει να βοηθάς ανθρώπινες υπάρξεις να μάθουν και έχει συνέπειες στην εκπαίδευση των νέων και των παιδιών.

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (46/82)

Η «ανδραγωγική» είναι μια θεωρία για την εκπαίδευση ενηλίκων που οδηγεί σε συγκεκριμένες μεθόδους και πρακτικές. Εγκαινιάζει μια διχοτόμηση ανάμεσα στην εκπαίδευση ενηλίκων και σ' αυτήν των παιδιών, δηλαδή ένα διαχωρισμό ανάμεσα στους όρους “ανδραγωγική” και “παιδαγωγική”. Το όνομά της υποδηλώνει το μέλημα των εμπνευστών της να υπογραμμίσουν την ιδιαιτερότητα του τρόπου μάθησης των ενηλίκων συγκριτικά με τον τρόπο μάθησης των παιδιών και εφήβων. Υποστήριξε ότι η θεωρία του βασίστηκε σε υποθέσεις σχετικά με τη διαφορά ενηλίκων και παιδιών στη μάθηση, κατέληξε, όμως, ότι πολλά από τα πράγματα που έμαθε για το πώς να βοηθά τους ενήλικες σχετίζονται και με τα παιδιά. Αυτό συμβαίνει γιατί τα παιδιά βρίσκονται στη διαδικασία να γίνουν ενήλικες και τα χαρακτηριστικά της ενήλικης ζωής αρχίζουν να αναπτύσσονται σε πολλά σημεία κατά τη διάρκεια της νεανικής και παιδικής ηλικίας.

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (47/82)

Ο Knowles έχει επιχειρήσει να μεταφέρει τους ανθρωπιστικούς στόχους σε ένα θεωρητικό πλαίσιο για την εκπαίδευση ενηλίκων. Έχει διατυπώσει τέσσερις υποθέσεις για διαφορές ανάμεσα στους ενήλικες και τα παιδιά που οδηγούν στη θεωρητική θεμελίωση της ανδραγωγικής θεωρίας:

- **1^η υπόθεση:** *Η έννοια της αυτοεικόνας.* Παρατηρεί ότι καθώς τα άτομα ωριμάζουν, η αυτοεικόνα μεταβάλλεται. Οι ενήλικες απεχθάνονται και αντιστέκονται στο να βιώνουν καταστάσεις στις οποίες αισθάνονται ότι οι άλλοι επιβάλλουν τη θέλησή τους πάνω σ' αυτούς και αυτό αντιπροσωπεύει την καρδιά της σύλληψης της ανδραγωγικής θεωρίας. Από ανεξάρτητες προσωπικότητες γίνονται αυτοκατευθυνόμενες ανθρώπινες υπάρξεις. Η εξέλιξη αυτή που συντελείται στην ενήλικη ζωή έχει συνέπειες στην εκπαιδευτική πρακτική.

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (48/82)

- **2^η υπόθεση:** Η συσσώρευση εμπειριών χαρακτηρίζει τη ζωή του ενήλικα. Ο ενήλικας έχει πολλές εμπειρίες που έχουν ενσωματωθεί μέσα στην προσωπικότητά του, και συντέλεσαν στη δημιουργία μιας μοναδικής προσωπικότητας. Αυτές οι εμπειρίες γίνονται μια ιδιαίτερα πλούσια πηγή μάθησης. Σ' αυτήν την περίπτωση θεωρείται σημαντική η βιωματική – συμμετοχική μάθηση. Ο σεβασμός στην μοναδικότητα και την εμπειρίες των ατόμων είναι μια βασική ανθρωπιστική έννοια.

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (49/82)

- **3^η υπόθεση:** αναφέρεται στην *ετοιμότητα* των ενηλίκων για μάθηση και συνδέεται με αναπτυξιακές δραστηριότητες μοναδικές σε κάθε στάδιο της ζωής. Αυτό σημαίνει ότι οι ενήλικες μαθαίνουν ό,τι είναι έτοιμοι να «δεχτούν» και αυτό καθορίζεται από το στάδιο της ζωής στο οποίο βρίσκονται τη συγκεκριμένη στιγμή. Αυτό γενικεύει τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα και αυτές οι ανάγκες και τα ενδιαφέροντα ανυψώνουν τα εσωτερικά κίνητρα για μάθηση. Θέλουν να περιστρέφεται η μάθησή τους γύρω από περιοχές προβλημάτων με τις οποίες έρχονται αντιμέτωποι.

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (50/82)

- **4^η υπόθεση:** Οι ενήλικες επιθυμούν άμεση εφαρμογή της γνώσης καθώς αντιτίθενται στην αναβαλλόμενη εφαρμογή της μάθησης η οποία λαμβάνει χώρα σε νεαρή ηλικία. Μάλιστα οι ενήλικες εστιάζουν περισσότερο σε προβλήματα παρά σε αντικείμενα. Μαθαίνουν μέσα από την επίλυση προβλημάτων.. Αυτή η υπόθεση που διατυπώνεται για τον τρόπο μάθησης των ενηλίκων, έχει συνέπειες στη διαμόρφωση του curriculum που είναι αποφασιστικά ανθρωπιστικό και το οποίο σύμφωνα με τον Knowles πρέπει να εντάσσει το συγκεκριμένο περιεχόμενο των αντικειμένων κάτω από μια γενική προβληματική περιοχή. Οι πραγματικές και άμεσες ανάγκες των ενηλίκων μαθητευομένων συναντώνται μέσα από ομαδικές τεχνικές επίλυσης προβλημάτων.

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (51/82)

Η ανδραγωγική βασίζεται στην επίγνωση ότι η βαθύτερη ανάγκη ενός ενηλίκου είναι να τον αντιμετωπίζουν ως ενήλικο. Να τον αντιμετωπίζουν ως αυτοκαθοριζόμενο άτομο, να του φέρονται με σεβασμό».

Όταν, λοιπόν, ο ενήλικος παίρνει μέρος σε μια εκπαιδευτική διεργασία εκδηλώνει αντίστοιχες ανάγκες. Δε δέχεται να είναι εξαρτημένος από άλλους και να καθορίζουν οι άλλοι τη μάθησή του. Αν καταλάβει ότι τον θεωρούν υπεύθυνο για τη μάθησή του τότε είναι συμμετοχικός, δημιουργικός και εμπλέκεται συναισθηματικά.

Σύμφωνα μ' αυτήν παραδοχή ο Knowles οδηγείται σε μια σειρά από εκπαιδευτικές πρακτικές:

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (52/82)

- Κάθε πρόγραμμα εκπαίδευσης ενηλίκων χαρακτηρίζεται από την ελευθερία έκφρασης, τη φιλικότητα, τον αλληλοσεβασμό και την ανταλλαγή ιδεών μεταξύ διδασκόντων και διδασκομένων. Υπάρχει λοιπόν ένα μαθησιακό κλίμα αλληλεπίδρασης.
- οι ανάγκες των εκπαιδευομένων είναι αυτές που καθορίζουν το πρόγραμμα σπουδών γιατί είναι σημαντικό για τους ενήλικες να συνδέουν τη γνώση την καινούρια που λαμβάνουν με τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν στο κοινωνικό τους πλαίσιο. Θέλουν να μαθαίνουν ό,τι τους χρειάζεται.

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (53/82)

- Οι συμμετέχοντες συμμετέχουν ενεργητικά στο σχεδιασμό, στις αποφάσεις σχετικά με το ρυθμό της μάθησης, την εστίαση σε αντικείμενα μάθησης, στην αξιολόγηση, με λίγα λόγια δεν ακολουθούν αποφάσεις από πριν καθορισμένες.
- ο ρόλος του εκπαιδευτή δεν είναι να μεταφέρει γνώσεις, αλλά πιο πολύ να διευκολύνει τη διαδικασία της μάθησης μέσα από το συντονισμό των ενεργειών.
- κατά συνέπεια οι εκπαιδευτικές μέθοδοι που επιλέγονται προάγουν την αλληλεπίδραση, την ανταλλαγή εμπειριών, την πορεία προς τη γνώση μέσω της αναζήτησης, τη συλλογικότητα, τη συμμετοχή.

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (54/82)

ΒΑΣΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ ΤΗΣ ΑΝΔΡΑΓΩΓΙΚΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΟΥ Μ. KNOWLES

- Καθώς ωριμάζει το άτομο, η αυτοαντίληψη μετακινείται από την εξάρτηση προς την αυτο-κατεύθυνση.
- Η ωριμότητα συνοδεύεται από ένα σύνολο εμπειριών οι οποίες σταδιακά μετατρέπονται σε πηγή γνώσεων.
- Καθώς το άτομο ωριμάζει, η ετοιμότητα για μάθηση προσανατολίζεται σταδιακά προς τους κοινωνικούς του ρόλους.
- Καθώς το άτομο ωριμάζει, ο προσανατολισμός του στη μάθηση γίνεται από θεματο-κεντρικός σε προβληματο-κεντρικός.

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (55/82)

ΑΝΤΙΛΟΓΟΣ ΣΤΗΝ ΑΝΔΡΑΓΩΓΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ Μ. KNOWLES

Ο Knowles τελικά δε φάνηκε να ισχυρίζεται ότι υπάρχουν λογικές και απόλυτες διαφορές ανάμεσα στους ενήλικες και στα παιδιά, άποψη για την οποία ασκήθηκε πάνω του αμείλικτη κριτική. Ένα πρώτο του σφάλμα είναι ότι διαχωρίζει κάθετα τον τρόπο που λειτουργούν και μαθαίνουν τα παιδιά από τον τρόπο που λειτουργούν και μαθαίνουν οι ενήλικες. Όπως έχουν αποδείξει οι κλασικές μελέτες του Erikson και του Piaget, τα παιδιά χαρακτηρίζονται επίσης από στοιχεία αυτοκαθορισμού και από την ανάγκη να συμμετέχουν ενεργητικά στις διεργασίες που τα αφορούν.

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (56/82)

- Ένα δεύτερο σημείο κριτικής είναι ότι οι απόψεις του Knowles δεν βασίζονται σε ευρεία βάση ερευνητικών δεδομένων, συνεπώς η εμπειρική τους επαλήθευση είναι ανεπαρκής. Δεν πρόκειται λοιπόν για μια ολοκληρωμένη θεωρία, αλλά μάλλον για μία ανθρωπιστική προσέγγιση της εκπαίδευσης ενηλίκων.
- Ένα τρίτο σημείο είναι ότι ο Knowles δίνει μεγάλη έμφαση στις ιδιότητες του ατόμου, παραγνωρίζοντας τις επιρροές που εκείνο δέχεται από τον κοινωνικό περίγυρο. Οι επιρροές αυτές όμως είναι δυνατόν να οδηγήσουν σε εντελώς αντίθετα αποτελέσματα από εκείνα που υπογραμμίζει ο Knowles. Για παράδειγμα, σε πολλές κουλτούρες, ιδιαίτερα των χωρών του τρίτου κόσμου, δεν παρατηρείται στους ενήλικες η τάση για αυτοκαθορισμό, λόγω της κοινωνικής και πολιτισμικής καταπίεσης που υφίστανται.

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (57/82)

ΤΑ ΒΑΣΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ ΤΗΣ ΚΡΙΤΙΚΗΣ ΠΟΥ ΑΣΚΗΘΗΚΕ ΣΤΗΝ ΑΝΔΡΑΓΩΓΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ MALCOLM KNOWLES

- Η ανδραγωγική δεν είναι θεωρία μάθησης ενηλίκων αλλά εκπαιδευτική ιδεολογία η οποία στηρίζεται σε ένα παράδειγμα μάθησης και διδασκαλίας μέσω της αναζήτησης -και ως τέτοια θα έπρεπε να αναγνωριστεί. Ενώ ο Knowles υποστηρίζει πως η εκπαίδευση ενηλίκων θα πρέπει να έχει τις δικές της κατευθύνσεις σχετικά με τη διαφοροποίηση στον τρόπο, το ύφος, το χρόνο και το ρυθμό μάθησης, το πελατο-κεντρικό, ανδραγωγικό μοντέλο επίλυσης προβλημάτων το οποίο παρουσιάζει δεν κάνει τίποτα τέτοιο. Δεν είναι πάντοτε το πιο ενδεδειγμένο ή το πιο αποδοτικό μέσο για την εκπαίδευση.
- Η διαφοροποίηση μεταξύ ανδραγωγικής και παιδαγωγικής στηρίζεται σε αβάσιμες, ανακριβείς προσεγγίσεις της έννοιας της παιδαγωγικής και του ρόλου της.

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (58/82)

ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΜΑΘΗΣΗ

Η εμπειρική μάθηση τυγχάνει ιδιαίτερης εκτίμησης από όσους ασχολούνται θεωρητικά και πρακτικά με τη Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση γεγονός που επιβεβαιώνεται και από την ανάπτυξη θεωριών και μοντέλων μάθησης που συνδέουν την εμπειρία τόσο με την ανάπτυξη όσο και με τη γνωστική ετοιμότητα των ενηλίκων για συμμετοχή σε εκπαιδευτικές διαδικασίες οι οποίες στοχεύουν στην προσαρμογή τους στις νέες κοινωνικές και οικονομικές αλλαγές. Είναι χαρακτηριστική εδώ μεταξύ άλλων, και η εμπλοκή της ψυχολογίας ως της επιστήμης εκείνης η οποία συνδέθηκε άμεσα με τον προσδιορισμό των κινήτρων ή των μέσων πρόσβασης των ενηλίκων σε εκείνες τις εκπαιδευτικές διαδικασίες οι οποίες θα βοηθήσουν τους ενηλίκους να αποκτήσουν νέες δεξιότητες, συμπεριφορές και ικανότητες, ώστε να ανταποκριθούν με τρόπο αποτελεσματικό στις καινούργιες οικονομικές και κοινωνικές απαιτήσεις (socio-economic order).

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (59/82)

Η ερμηνεία της εμπειρικής μάθησης επομένως ως διαδικασία με εκπαιδευτικό περιεχόμενο, και όχι απλά ως αποτέλεσμα με ευρύτερες κοινωνικές προεκτάσεις στην ανάπτυξη των ενηλίκων αλλά και στον σχεδιασμό προγραμμάτων Συνεχιζόμενης Εκπαίδευσης, δεν είναι απλή και απαιτεί την ανάλυση πολλών παραγόντων οι οποίοι εμπλέκονται άμεσα ή έμμεσα. Πιο συγκεκριμένα και για να γίνει περισσότερο κατανοητή η φύση της εμπειρικής μάθησης, μπορούμε πολύ απλά να σκεφτούμε τον τρόπο με τον οποίο ενεργούμε καθημερινά. Η καθημερινότητά μας αποτελείται από πολλές σημαντικές ή και ασήμαντες εμπειρίες οι οποίες σταδιακά ταξινομούνται επιλεκτικά και χρησιμοποιούνται για την κατανόηση άλλων εμπειριών σημαντικών ή ασήμαντων, γεγονός που με τη σειρά του επηρεάζει τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβανόμαστε και αξιολογούμε τους ρόλους μας, συμμετέχουμε και προσεγγίζουμε τον κόσμο που μας περιβάλλει. Εμπειρική μάθηση λοιπόν θα μπορούσε να σημαίνει τη **μάθηση που συντελείται όταν αλλαγές στις κρίσεις, στα συναισθήματα, στη γνώση ή στις ικανότητές μας απορρέουν από την εμπειρία που συνδέεται με ένα γεγονός ή και με πολλά γεγονότα, όχι απαραίτητα συνδεδεμένα μεταξύ τους.**

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (60/82)

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ ΣΤΟΝ ΕΛΕΓΧΟ: Ο LEWIN ΚΑΙ ΤΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΤΗΣ 'ΕΔΩ-ΚΑΙ-ΤΩΡΑ' ΜΑΘΗΣΙΑΚΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ

Αν και ο Lewin έγινε περισσότερο γνωστός ως κοινωνικός ψυχολόγος, μέσω της θεωρίας των δυναμικών πεδίων (force field theory), οι απόψεις του για τον τρόπο με τον οποίο οι ίδιοι οι άνθρωποι καθορίζουν τη συμπεριφορά τους, τόσο όσο και το εξωτερικό περιβάλλον τους, τον οδήγησαν στο να εντοπίσει ορισμένους από τους παράγοντες εκείνους οι οποίοι επιδρούν στη μάθηση των ενηλίκων. Η συγκεκριμένη προσέγγιση χρησιμοποιήθηκε αργότερα από τον Miller (1967) ο οποίος την προσαρμοσε στη δική του προσέγγιση στα κίνητρα μάθησης και συμμετοχής ενηλίκων (force field analysis).

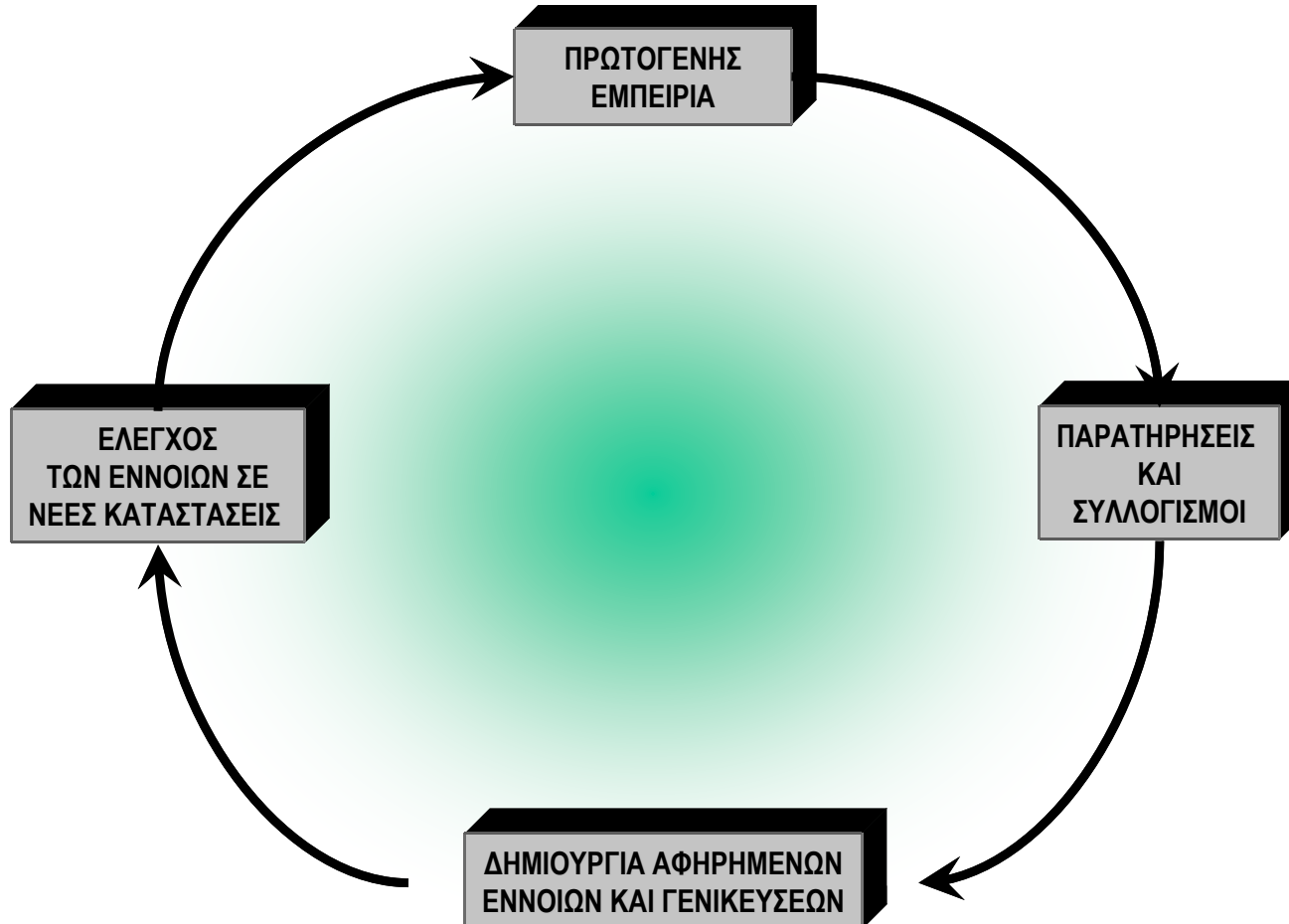

Προδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (61/82)

ΤΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΕΜΠΕΙΡΙΚΗΣ ΜΑΘΗΣΗΣ ΤΟΥ LEWIN

[Προσαρμογή από Kolb, 1993: 139]

Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση, Δια βίου Μάθηση: Θεωρία και Πράξη
Τμήμα Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (62/82)

Κατά τον Lewin η μάθηση γίνεται αντιληπτή ή καλύτερα ερμηνεύεται ως ένας κύκλος που αποτελείται από τέσσερις φάσεις (λειτουργικές και όχι χρονικές), όπως φαίνεται στο Σχήμα. Το συγκεκριμένο μοντέλο αν και περιοριστικό στον τρόπο με τον οποίο προσεγγίζεται τόσο η εμπειρία όσο και η αξιοποίησή της στη διαδικασία μάθησης, διαθέτει δύο τουλάχιστον αξιοσημείωτα χαρακτηριστικά.

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (63/82)

Το πρώτο αφορά στην έμφαση που δίνεται στην 'εδώ-και-τώρα εμπειρία' (concrete experience) για τον έλεγχο και την επικύρωση ή μη, αφηρημένων εννοιών όπως αλήθεια, δικαιοσύνη, ανθρωπισμός κλπ. Η άμεση προσωπική εμπειρία είναι για τον Lewin το σημείο εστίασης για τη μάθηση, αυτό που δίνει ζωή, υφή και υποκειμενικό, προσωπικό νόημα (sensitising concepts) σε έννοιες αφηρημένες (definitive concepts). Πρόκειται για το γενικώς αναγνωρίσιμο σημείο αναφοράς μέσω του οποίου όμως ελέγχονται οι συνέπειες και η εγκυρότητα των ιδεών, αντιλήψεων πεποιθήσεων που δημιουργούνται κατά τη διάρκεια της διαδικασίας μάθησης. Αν και φαινομενικά προσκολλημένο -ως σύλληψη- σε ένα γενικότερο πλαίσιο ορθολογιστικής αποτίμησης της ανθρώπινης εμπειρίας, το μοντέλο του Lewin είναι αρκετά ευέλικτο για να αναγνωρίσει της σημασία της επανατροφοδότησης μέσω της εμπειρίας, τόσο της δικής μας όσο και των άλλων.

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (64/82)

Το δεύτερο αξιοσημείωτο στοιχείο στο μοντέλο του Lewin έγκειται στη σχέση της 'εδώ και τώρα' εμπειρίας με την διαδικασία της επανατροφοδότησης, με στόχο την περιγραφή της διαδικασίας μάθησης ως διαδικασία παραγωγής έγκυρων πληροφοριών για την επίλυση προβλημάτων.

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (65/82)

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΚΙΝΗΤΡΩΝ ΣΤΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΛΗΨΗΣ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ: ΤΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΕΜΠΕΙΡΙΚΗΣ ΜΑΘΗΣΗΣ ΤΟΥ DEWEY

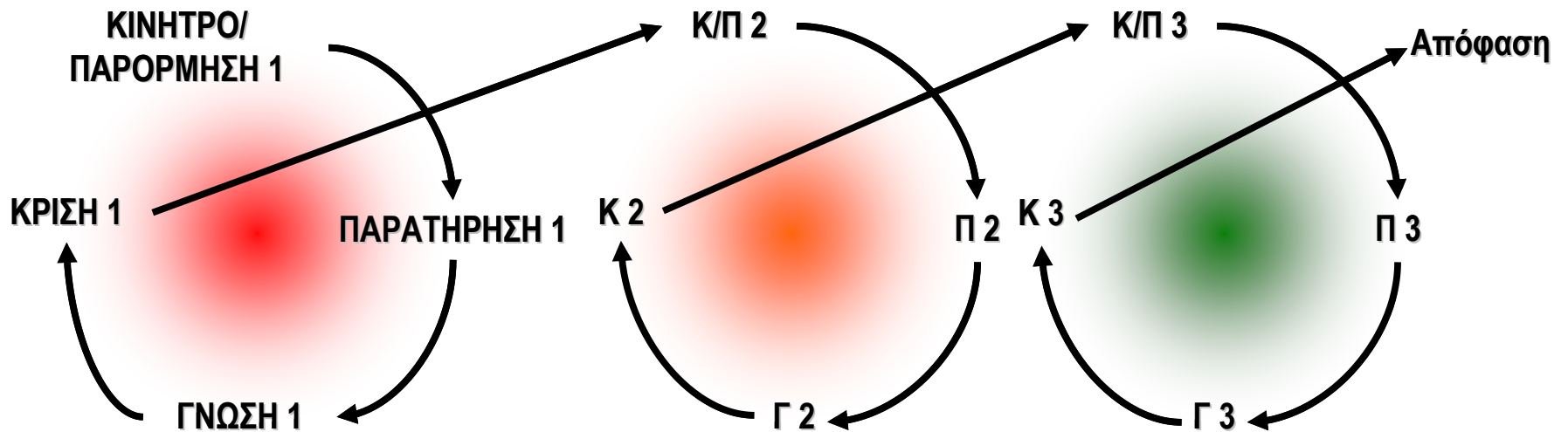
Ο Dewey προηγείται χρονικά του Lewin. Το μοντέλο του παρουσιάζεται ωστόσο δεύτερο διότι είναι θεωρητικά πιο εξελιγμένο και πρακτικά πιο λειτουργικό από αυτό του Lewin. Ο Dewey κάνει περισσότερο σαφή την αναπτυξιακή προσέγγιση στη μάθηση των ενηλίκων -η οποία μόνο υπονοείται από τον Lewin με τη διαδικασία 'ανάδρασης'- μέσω της περιγραφής του τρόπου με τον οποίο η μάθηση ως διαδικασία συνδέεται άμεσα με τη μετατροπή των παρορμήσεων, των συναισθημάτων και των επιθυμιών που αναφέρονται σε μία εμπειρία, σε σκόπιμη πράξη. Για τον Dewey η μάθηση είναι μία σύνθετη διαδικασία άμεσα συνδεδεμένη με την εμπειρία, τις παρορμήσεις και τους σκοπούς μας. Τα παραπάνω στοιχεία μέσα από τη διαλεκτική αλληλεπίδρασή τους οδηγούν στο επιθυμητό αποτέλεσμα της μάθησης που είναι η λήψη απόφασης και για το λόγο αυτό αποτελούν και συστατικά στοιχεία του μοντέλου του Dewey.

Προδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (66/82)

ΤΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΕΜΠΕΙΡΙΚΗΣ ΜΑΘΗΣΗΣ ΤΟΥ J. DEWEY

[Προσαρμογή από Kolb, 1993: 141]

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (67/82)

Η λειτουργική διαδικασία της μάθησης για τον Dewey, στηρίζεται σε δύο κριτήρια. Το πρώτο κριτήριο είναι πως η μάθηση επιδρά εκπαιδευτικά όταν δεν αντιμετωπίζεται ως περιστασιακή ή μεμονωμένη αλλά ως αποτέλεσμα σύνδεσης διαφορετικών εμπειριών. Το δεύτερο κριτήριο είναι πως η μάθηση επιδρά εκπαιδευτικά όταν ακόμη και τα θεωρούμενα υποκειμενικά στοιχεία τα οποία προκύπτουν από την ανάλυση κάποιας παρελθοντικής εμπειρίας, δημιουργούν νοηματικές συναρτήσεις με το κοινωνικό παρόν.

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (68/82)

Με βάση την προσέγγιση αυτή, η **παρόρμηση** ή πιο συγκεκριμένα η άμεση αντίδραση απέναντι σε ένα εξωτερικό ερέθισμα, αποτελεί την κινητήρια δύναμη, το κίνητρο το οποίο έμμεσα κατευθύνει την απλή παρατήρηση στην κριτική αποτίμηση του προσλαμβανόμενου ερεθίσματος και τη λήψη μίας απόφασης. Η καθυστέρηση ωστόσο λήψης της τελικής απόφασης θεωρείται από τον Dewey όχι απλά δεδομένη αλλά απαραίτητη προκειμένου να δημιουργηθεί ή καλύτερα να παραχθεί μεσολαβητικά η απαιτούμενη γνώση για την επίτευξη ενός στόχου.

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (69/82)

Με το παραπάνω μοντέλο προβάλλονται δύο βασικά χαρακτηριστικά της εμπειρίας τα οποία δεν ήταν εμφανή στο μοντέλο του Lewin. Το πρώτο είναι το συνεχές (continuum) και το δεύτερο η αλληλεπίδραση (interaction) η οποία αξιοποιείται στη συνέχεια από τον Piaget. Το συνεχές της εμπειρίας γίνεται κατανοητό από τη διαρκή πορεία που παρουσιάζουν οι κύκλοι που απεικονίζουν τη διαδικασία μάθησης ως αποτέλεσμα μιας δράσης. Η αλληλεπίδραση από την άλλη πλευρά προβάλλεται μέσα από τη συσχέτιση των στοιχείων που σχετίζονται με την πρόβλεψη των συνεπειών αυτής της δράσης, δηλαδή της παρατήρησης, της πληροφόρησης και της κρίσης.

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (70/82)

ΤΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΓΝΩΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΡΙΑΓΕΤ: ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΙΑ ΣΤΑΔΙΩΝ ΓΝΩΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΚΥΚΛΩΝ ΖΩΗΣ

Για τον Piaget η εμπειρία, ο στοχασμός και η δράση είναι τα βασικά χαρακτηριστικά (continua) στην ανάπτυξη της σκέψης και της μάθησης στους ενηλίκους. Η ανάπτυξη ωστόσο η οποία ξεκινά από την παιδική ηλικία δεν είναι παρά μια μετακίνηση από την πρωτογενή, φαινομενική αντίληψη του κόσμου στην αφηρημένη, κατασκευασμένη (constructionist) κοσμοαντίληψη, από την ενεργητική, εγωκεντρική θεώρηση στη στοχαστική και εσωτερικευμένη διαδικασία αναζήτησης της γνώσης. Ο Piaget υποστηρίζει με έμφαση ότι κατά τη διάρκεια της ανάπτυξης η ατομική συμπεριφορά έχει ενεργητικό (enactive) χαρακτήρα και όχι αντι-δραστικό (reactive).

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (71/82)

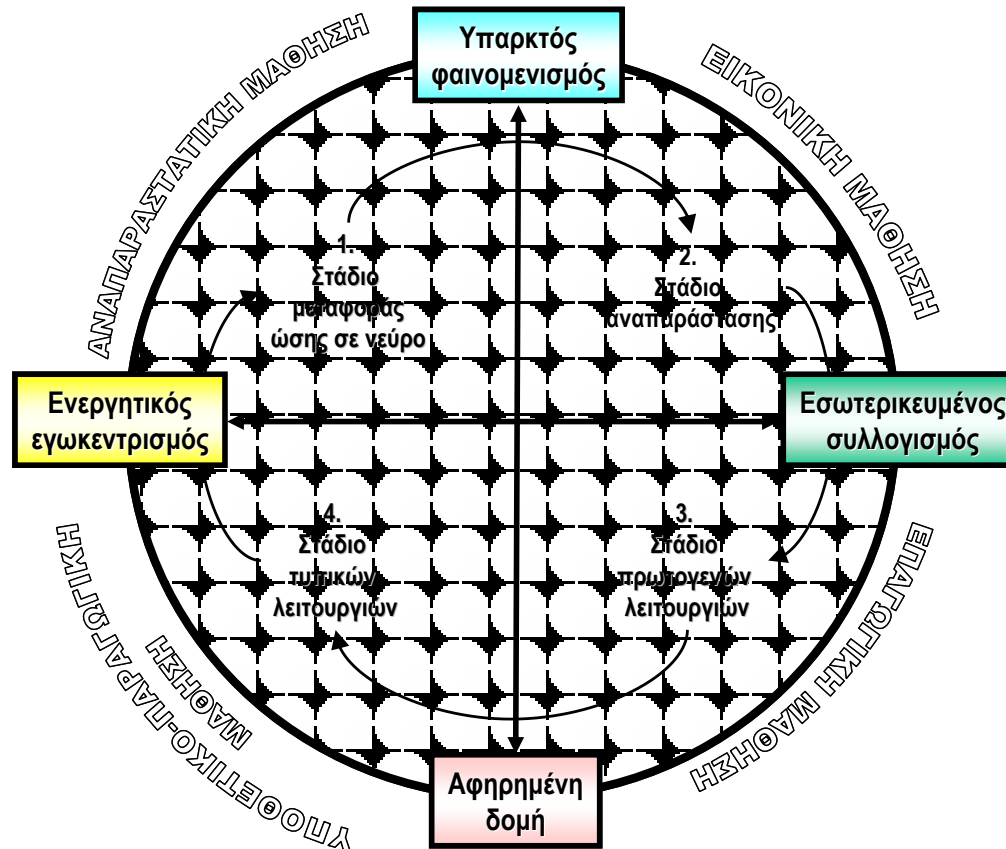
Ο Piaget οργανώνει την προσέγγισή του με βάση τέσσερα στάδια γνωστικής ανάπτυξης τα οποία συνδέονται με φάσεις της ανθρώπινης ηλικίας και ξεκινούν από τη γέννηση μέχρι την ηλικία των 14-16 ετών. Στο πρώτο στάδιο (0-2 ετών) το άτομο κατά κύριο λόγο λειτουργεί ανακλαστικά σε σχέση με τη μάθηση. Κατά το στάδιο αυτό το οποίο ονομάζεται αισθησιο-κινητικό (sensory-motor), η μάθηση είναι περισσότερο ενεργητική μέσω της αίσθησης, του αγγίγματος, του χειρισμού. Το πρώτο από τα στάδια αυτά έχει και υπο-στάδια στα οποία περιγράφονται συγκεκριμένες λειτουργίες και συμπεριφορές που σχετίζονται με την νοητική ανάπτυξη του ατόμου. Τα υπο-στάδια του αισθησιο-κινητικού σταδίου είναι το αντανακλαστικό, οι πρωτογενείς κυκλικές αντιδράσεις, οι δευτερογενείς κυκλικές αντιδράσεις, ο συντονισμός δευτερογενών σχημάτων, οι τριτογενείς κυκλικές αντιδράσεις και η συμβολική αναπαράσταση.

Προδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (72/82)

ΤΟ ΕΜΠΕΙΡΙΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΤΟΥ J. ΡΙΑΓΕΤ ΓΙΑ ΤΗ ΜΑΘΗΣΗ ΚΑΙ ΤΗ ΓΝΩΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

[Προσαρμογή από Kolb, 1993: 143]

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (73/82)

Στο δεύτερο στάδιο (2-6 ετών), το άτομο διατηρεί τον πρωτογενή του προσανατολισμό, αλλά ξεκινά να αναπτύσσει ορισμένες ανακλαστικές ιδιότητες, να μπορεί να στοχάζεται δηλαδή, καθώς εσωτερικεύει πολλές από τις δράσεις του τις οποίες μετατρέπει σε παραστάσεις. Για το λόγο αυτό το στάδιο ονομάζεται προ-λογικό. Η μάθηση τώρα είναι περισσότερο «εικονική» με την έννοια πως το άτομο χειρίζεται περισσότερες παραστάσεις, εικόνες και παρατηρησιακά δεδομένα.

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (74/82)

Στο τρίτο στάδιο (7-11 ετών), ξεκινά η ανάπτυξη αφηρημένων συμβολικών εννοιών. Είναι το στάδιο το οποίο ο Piaget ονομάζει στάδιο της συγκεκριμένης λογικής σκέψης. Κατά το στάδιο αυτό η μάθηση κατευθύνεται από κατηγορίες και συσχετισμούς κατηγοριών.

Το τελευταίο στάδιο της προσέγγισης του Piaget καλύπτει την περίοδο μέχρι την εφηβεία (12-15 ετών). Στο στάδιο αυτό το άτομο περνά από το στάδιο της χρήσης συμβόλων και της τυπικής λογικής σκέψης στο στάδιο των τυπικών λογικών λειτουργιών. Η γενική αυτή περιγραφή της προσέγγισης του Piaget για τη μάθηση, αν και είναι προσδιορισμένη με βάση στάδια ηλικίας τα οποία φτάνουν μόνο μέχρι την εφηβεία, καθορίζει σε μεγάλο βαθμό και τον τρόπο μάθησης στους ενηλίκους.

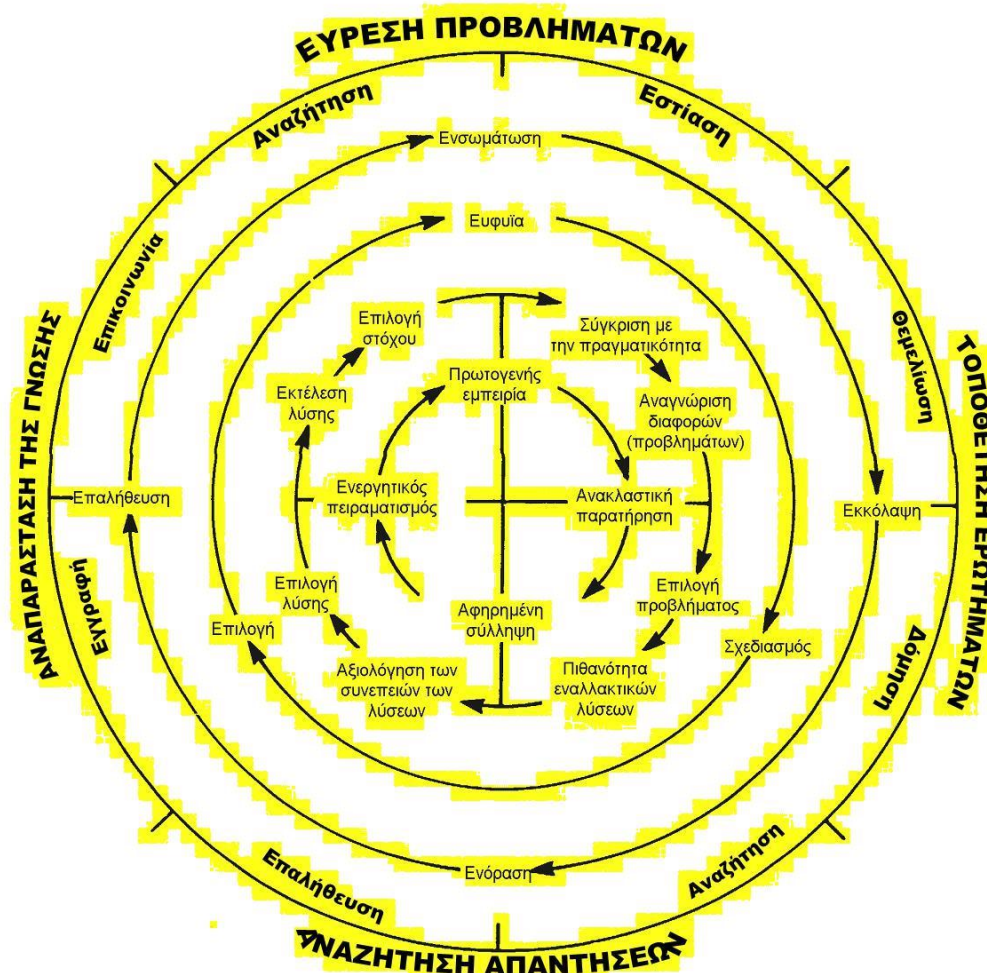
Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (75/82)

Ο ΚΥΚΛΟΣ ΤΟΥ KOLB ΚΑΙ ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΕΜΠΕΙΡΙΚΗΣ ΜΑΘΗΣΗΣ: ΕΝΑ ΟΛΙΣΤΙΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΕΡΜΗΝΕΙΑΣ ΤΗΣ ΜΑΘΗΣΗΣ ΩΣ ΣΥΝΕΧΟΥΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΓΝΩΣΗΣ ΜΕΣΩ ΤΗΣ ΕΜΠΕΙΡΙΑΣ.

Το μοντέλο εμπειρικής μάθησης του **Kolb**, παρουσιάζει αρκετές ομοιότητες με τις προηγούμενες προσεγγίσεις, είναι όμως πιο σύνθετο καθώς ενσωματώνει λειτουργίες οι οποίες δεν σχετίζονται μόνο με την εμπειρία ή τη μάθηση αλλά και με την επιστημονική έρευνα, τη δημιουργικότητα και την επίλυση προβλημάτων. Το μοντέλο του Kolb αποτελείται τεχνικά από εξελικτικές φάσεις ή κύκλους ανάπτυξης οι οποίοι δεν είναι ανεξάρτητοι ο ένας από τον άλλο.

Προδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (76/82)

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (77/82)

Αν και το μοντέλο Kolb είναι συνθετότερο, αναλυτικότερο και ενδεχομένως περισσότερο μηχανιστικό σε σχέση με τις προσεγγίσεις των Dewey, Lewin και Piaget, αυτό που ουσιαστικά ξεχωρίζει είναι πως η επίτευξη της μάθησης με βάση την εμπειρία πέρα από τις όποιες διαδικασίες εμπλέκονται, προϋποθέτει επιπλέον και κάποιες ικανότητες, πολύ συγκεκριμένες. Ο Kolb αναγνωρίζει αυτές τις ικανότητες και τις προσδιορίζει θεωρητικά δίνοντας με τον τρόπο αυτό μια ολιστική εικόνα στο μοντέλο του στην προσπάθειά του φυσικά να αναδείξει και την πρακτική του αξία.

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (78/82)

1. Η πρώτη ικανότητα αφορά στο να εμπλέκει το άτομο τον εαυτό του ολοκληρωτικά και ανοιχτά σε νέες εμπειρίες.
2. Η δεύτερη ικανότητα αφορά στην εξέταση των εμπειριών - νέων και παλαιών- από όλες τις οπτικές γωνίες.
3. Η επόμενη είναι η ικανότητα δημιουργίας εννοιών που ενοποιούν τα αντικείμενα παρατήρησης σε σταθερές θεωρίες (αφαιρετική και συνθετική ικανότητα).
4. Η τελευταία είναι η ικανότητα εφαρμογής των θεωριών αυτών σε πρακτικό επίπεδο με στόχο τη λήψη αποφάσεων για την επίλυση προβλημάτων.

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (79/82)

Συμπερασματικά η μάθηση στο συγκεκριμένο μοντέλο περιγράφεται ως μία συνεχόμενη διαδικασία. Μία διαδικασία όμως που προσδιορίζεται από ομόκεντρους κύκλους οι οποίοι λειτουργούν ταυτόχρονα ή συγχρονικά. Από το γεγονός αυτό συνάγεται ότι κάθε έννοια (στάδιο) μίας λειτουργίας παρουσιάζει πολλές ομοιότητες με έννοιες (στάδια) των υπόλοιπων λειτουργιών που προσδιορίζουν τη διαδικασία μάθησης. Έτσι γίνεται φανερό πως η μάθηση προσεγγίζεται ως μία ολιστική διαδικασία η οποία προϋποθέτει την ενοποιημένη λειτουργία ολόκληρου του οργανισμού, δηλαδή της σκέψης, της αίσθησης, της αντίληψης, της συμπεριφοράς.

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (80/82)

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΦΥΛΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΦΕΜΙΝΙΣΤΙΚΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ ΣΤΗ ΜΑΘΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ

Η συγκεκριμένη προσέγγιση έχει ως βασικό σημείο αναφοράς τον τρόπο με τον οποίο ο παράγοντας φύλο επιδρά στις κοινωνικές διαδικασίες, δομές και νόρμες και επηρεάζεται απ' αυτές. Ο όρος «γυναικεία» ή «φεμινιστική» έρευνα χρησιμοποιείται όλο και περισσότερο και σημαίνει «έρευνα από γυναίκες για γυναίκες που έχει ως θέμα τα γυναικεία προβλήματα και χρησιμοποιεί στην ανάλυση τη φεμινιστική οπτική». Παράλληλα αναπτύσσονται στα πανεπιστήμια- πρώτα στην Αμερική και αμέσως μετά στην Ευρώπη- οι Γυναικείες Σπουδές (Women Studies), η διδασκαλία, δηλαδή, και η έρευνα από γυναίκες (κυρίως), φεμινίστριες, σε άλλες γυναίκες με αντικείμενο επιστημονικά ζητήματα με κέντρο τις γυναίκες. Πρόκειται, δηλαδή, για εξέταση ή επανεξέταση, σε διεπιστημονικό και πολυεπιστημονικό επίπεδο, πολλών τομέων των κοινωνικών επιστημών σε συνδυασμό με τον παράγοντα φύλο.

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (81/82)

Σε ό,τι έχει να κάνει με την Παιδαγωγική Επιστήμη, το ενδιαφέρον επικεντρώνεται σε διάφορους τομείς όπως είναι η ιστορία της εκπαίδευσης, τα επίσημα προγράμματα και η εκπαιδευτική πολιτική, τα σχολικά βιβλία και η οργάνωση του σχολείου, ιδιαίτερη έμφαση όμως δίνεται στο λεγόμενο «κρυφό πρόγραμμα» (hidden curriculum). Το βασικό σημείο στο οποίο συγκλίνουν όλα τα δημοσιεύματα είναι ότι η εκπαίδευση διατηρεί και αναπαράγει ανισότητες, ανάμεσα στις οποίες ιδιαίτερα έντονη είναι η διάκριση των φύλων. Περιγράφεται και αναλύεται η πατριαρχική δομή της εκπαίδευσης και καταγγέλλεται η κυριαρχία ενός φύλου σε κάθε μορφή της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση ενηλίκων (82/82)

Τρεις είναι οι σημαντικότερες φεμινιστικές θεωρίες (φιλελεύθερη άποψη, Μαρξισμός-Φεμινισμός, Ριζοσπαστικός Φεμινισμός) που εμφανίζονται τις τελευταίες τέσσερις δεκαετίες και επηρεάζουν την έρευνα γύρω από το φύλο, κυρίως την τελευταία δεκαπενταετία.

Αναφορές Εικόνων

1. Paulo Freire

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Paulo_Freire.jpg

By Con-struct (Own work), Author: Slobodan Dimitrov, [CC BY-SA 3.0 (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/deed.en>)], via Wikimedia Commons

2. Carls Ransom Rogers

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f9/Carl_Ransom_Rogers.jpg

By Con-struct (nl.wikipedia), Author: [Didius](#), [CC-BY-2.5 (<http://creativecommons.org/licenses/by/2.5/deed.en>)], via Wikimedia Commons

3. Malcolm Knowles

<http://learningtheoriesetc547.wikispaces.com/Malcolm+Knowles> ©

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Γιώργος Κ. Ζαρίφης.
«Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση, Δια βίου Μάθηση: Θεωρία και Πράξη. Ενότητα 7.
Προοδευτικές, ριζοσπαστικές και ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στη μάθηση
ενηλίκων». Έκδοση: 1.0. Θεσσαλονίκη 2014.

Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <http://eclass.auth.gr/courses/OCRS175/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά - Παρόμοια Διανομή [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

Τέλος ενότητας

Επεξεργασία: Γεωργία Μπουρουτζή
Θεσσαλονίκη, Εαρινό Εξάμηνο 2013-2014

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Σημειώματα

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

